

del monarca y fins corretgir certes faltes de propietat en la representació d'aquest gran personatge històric. Servèxi d'exemple lo que esdevingué ab aquell celeberrim elm de cartró o pergami, que ignoràm si encare existeix en la Royal Armeria de Madrit y que'n lo catàlech de 1867, se'l designà com pertanyent al rey don Jaume. Se'l descriu així: «*Es de cartón muy fuerte y su cimera tiene la forma de un dragón alado llamado en lemosín drac-pennat. Está dorado en parte é interiormente cubierto de esponja*».

Aquesta falsa atribució y aquesta descripció no menys inexacta, motivà que'l erudit historiador en Francesch Barado consignés en el volúm 1.^{or}, pl. 262 del seu MUSEO MILITAR, les següents paraules: «*¿Cuál es el origen de este famoso casco tan característico, ya que pocos artistas dejan de prestar tributo á esta preocupación ó error tradicional? Recibióse este casco con otros objetos, de los mallorquines, y probablemente fué construido en la isla, según el dibujo de un sello de época posterior, con el objeto de figurar en alguna solemnidad conmemorativa ó acto análogo. Ello es que desde entonces figura con el nombre de casco de D. Jaime, en la Armeria, bautizándolo así el catálogo de 1867*».

Efectivament; ni'l rey don Jaume, ni sos successors, fins a Pere III, usaren aquesta cimera, ni cap altre, com ho comproben los seus segells. D. Jaume porta l'elm o capell arrodonit o bé aplanat, que's propi y peculiar de la seva època, com pot veures, no sols en les impromptes dels seus segells, sino en les de molts altres personatges coetanis seus, y per consegüent, pertanyents al dit temps. Aquesta es la veritat històrica que's dedueix evidentment del estudi dels seus segells.

SIGNIFICACIÓ GENERAL DEL CENTENARI DE JAUME I

PER D. FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

SENYORS:

No és per vosaltres que intentaré precisar lo veritable concepte del Centenari: tots lo sabèu millor que jo. Sentiria creguesseu vinch a dogmatisar, puix ni tinch tal pretensió, ni lo lloch me seria favorable. Sols per dexar espresat com entenèm aquí la present commemoració, m'he permès parlar lleugerament de la significació general del Centenari, crehent interpretar ab estes paraules, lo sentiment d'aquesta Academia.

Jaume I governà en circumstàncies difícilíssimes. La prematura mort de son pare, la cayguda del poderiu polítich d'Aragó a Muret, la desmembració de dominis que portà aparellada la gran desfeta tolosana, feu que nostre Monarca començàs son regnat ab pena en lo cor y vergonya en la cara. Per ço jove prova ses forces, empunya les armes y

se llença a aventures, cercant vers lo Sur la expansió que no li era fácil assolir en lo Nort.

No cal discutir si Jaume I fou valerós, afortunat o bon tàctich militar. Lo rey Pere quedà rehabilitat, y son reyalme vigorosament refet ab les conquestes de Mallorca, Valencia y Murcia. Coronen tan bella obra, una serie de disposicions creadores de poderosa marina; lo ressurgiment de la vida municipal en ciutats com la de Barcelona; arriba a dominar la traydora hydra de la indisciplinada noblesa; organitza la humanitaria tasca redemptora ab los Mercedaris; y constituèix a tot son reyalme en la forma federativa que tants bons resultats anà donant.

Una nova era de prosperitat surgèix ab Jaume I; los pobles se mouhen lliurement, a un sol impuls director; y la corona d'Aragó ocupa hu dels primers llochs en les monarquies europees.

Ea de regonexer Catalunya; ha d'obrir los ulls Aragó, enlluhernat per les flamarades del any vuyt; han de tenir en compte Valencia y Mallorca, Rosselló, Cerdanya y Montpeller, que, tots junts, sots lo reyalme novament organitzat per Jaume I, inspirat en l'autonomia municipal y regional, forem grans, poderosos y respectats en l'Occident, y fins podiem somniar en la realització del desideratum de la Edat Mitjana, la conquesta dels Sants Llochs. Y aquesta gloria pertany de plè a plè a nostre Monarca, y en ella tots hi teniem nostra part en la mida corresponent a nostra importància y valiment, y d'ella també tots nos ne gaudiem.

La patria unida y federada que formà lo Conqueridor, se perpetua a través del temps. Encare viu en lo segle XX, més o menys conscient de sí metexa, segons lo criteri o clarividència de quiscún de sos components. La gloriosa Corona d'Aragó, a la que procurà atacar, rompre y matar l'esperit autocràtic de la Edat Moderna, que no podia avenirse ab los ayres de llibertat del segle XIII, la consolidà Jaume I en son llarch regnat.

Axó simbolisa lo Rey, axó commemoren los seus pobles al celebrar lo VII^è Centenari de sa naxensa.

Perque, d'altre part, lo Conqueridor no's diferencia d'altres de nostres passats sobirans. Com a diplomàtic, se queda ençà a son fill Pere lo Gran; com a administrador, lo guanyà son net Anfós; com a literat y pensador, Pere lo Cerimoniós li'n pren la devantera; per bondat lo rey Martí lo superava; com a tàctich militar, lo Magnànim Anfós de Nàpols indubtablement n'era més.

Y no obstant se celebra per tot arreu lo natalici de Jaume I, y ningú ha tractat de solemnitzar lo dels altres Reys.

Es que, inconscientment, encare està saturada, la figura del Conqueridor, d'aquella àureola esplendorosa que tant ofuscà a la generació coetania de sos fills y nets naturals, fins al estrém de no tenir empaig en declarar-lo sant. Y axó, que, com a mortal, no era impecable. Mes no'ns trovem en lo cas d'aquilatar la seva gloria, esmortuint-la ab

los defectes que hi pugan apareixer, quan lo que's commemora, ab lo naxement del home, no és l'home en sí mateix, sinó la seva labor política. Per tal concepte Jaume I es un símbol, l'únic símbol que tenim de la confederació aragonesa.

Lo Monarca, donchs, no ha de presentar-se, en les primeres manifestacions del Centenari, com un personatge discutit. Un emblema, sancionat per los segles y la veu popular, no's discutèix, s'acata.

Pró, lo que no era d'esperar, ha succehit. Menyspreuar les conquestes del gran Rey, com s'ha pretengut, tal vegada ab desitj de notorietat, és obra d'esperits mesquins, és lo fruyt de la ruindat, és altre dels aspectes d'aquesta insania moderna, que tantes voltes ha guiat lo bras del criminal y trastornat los pobles...

Allunyin, los esperits sans, discussions apassionades, y dexin a la pacient labor historiogràfica, la tasca d'aquilatar en sa realitat, los actes de nostre Sobirà, que havien de concordar ab una època no exempta de grans miseries y preocupacions.

Afortunadament, Deu vol que los ulls s'obrin a la veritable llum, enfonsant a la negra bandera en les tenebres d'hón sortí.

La importancia ideològica del Centenari de Jaume I és arreu regonogada. Del Rhoyno al Júcar s'alsen veus concordant en pregonarla.

Laors al Centenari de Jaume I, al simbolisme de la patria gran y unida, y de les llibertats municipals y regionals.

DON JAUME Y LA UNITAT CATALANA

Per D. JOAQUÍM MIRET Y SANS

La meua primera intenció havia sigut avuy la de fer evident la magnanimitat del rey en Jaume. Volia, ab multitud de documents acoblats, probar com fou home generós y noble, y un dels sobirans més franchs y lleials; com lo sentiment de benvolença y la ansia de pau y benestar per los seus pobles eren més grans que no la seva inteligencia y lo seu sentit polítich. Y axò podia provarho principalment per medi de dos ordens de fets: per la manera com dirigia les questions de repressalies, may adreçant les reclamacions internacionals ab intencions cobdiciosas, procurant sempre la satisfacció demanada per avinença y resistintse a permetre les marques y violencies fins al darrer extrém; y també per la facilitat extraordinaria ab que renunciava a la confiscació dels bens dels condemnats per herética pravitat, bens que per disposicions del dret eren de la Corona, y que D. Jaume cedia als fills y parents dels declarats heretges a les primeres demandes que li adreçaven.

Emperó, aquesta materia m'obligava a fer crítica històrica y a presentar materials àrits y frets d'investigació d'arxius, quan crech